

Haraszti Viktor**„Az egyiknek sikerül, a másiknak nem”¹***Vélemények az illetményszámfejtési iratok selejtezéséről*

A 21. század elejének jelentős iratselejtezéssel kapcsolatos vitája bontakozott ki a Területi Államháztartási Hivatalok (TÁH) által őrzött illetményszámfejtési iratok selejtezésével kapcsolatban. Az Önkormányzati Levéltárak Tanácsának (ÖLT)² elnöksége és kivált annak elnöke, Á. Varga László³ erőteljes, de kevésbé eredményes küzdelmet folytattak az iratok általuk maradandó értékűnek tartott részének megmentésért. A hazai levéltárügy egy ellentmondásokkal terhelt illetékességi döntésének következményeit tárom fel jelen tanulmányomban.

Történeti előzmények

Az 1963–65-ben⁴ létrehozott tanácsi illetményhivatalokat⁵ 1979-ben tanácsi költségvetési elszámoló hivatalokká szervezték át.⁶ Az illetményhivatalok feladatai közé tartozott a főváros, a megye, a megyei jogú város területén működő valamennyi tanácsi irányítás alá tartozó költségvetési szerv (szakigazgatási szerv, intézmény, hivatal, költségvetési és jóléti folyószámlás szerv) munkavállalói munkabérének és bérjellegű járandóságainak, családi pótlékának, valamint társadalombiztosítási készpénzszolgáltatásainak számfejtése, folyósítása, nyilvántartása és elszámolása. Később a lakossági adók nyilvántartásával, a költségvetési szervek törzsadattárának kezelésével kapcsolatos feladatok ellátásával egészült ki a tevékenységi körük. A hivatalok a tanács költségvetésén belül önállóan gazdálkodó költségvetési szervként működtek.

¹ „Az egyiknek sikerül, a másiknak nem, a sors olykor nem tudja mit akar.” Zerkovitz Béla dalszövege.

² Az 1994-ben Önkormányzati Levéltárak Tanácsa néven alapított Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa (MLVT) Magyarország egyik meghatározó levéltáros szakmai szervezete. Az egyesület tagjait a tárgyalta időszakban a megyei és fővárosi önkormányzati levéltárak és vezetőik alkották. www.mlvt.hu (Letöltés ideje: 2024. január 15.)

³ Á. Varga László (1948–2023), levéltáros, történész. 1973 és 1982 között a Heves Megyei Levéltárban segédlevéltáros, majd levéltáros, 1982–1999-ben a Nógrád Megyei Levéltár igazgatója, 1999–2013 között Budapest Főváros Levéltára főigazgatója. 1997–2010 közt az ÖLT elnöke. Forrás: <https://bparchiv.hu/elhunyt-a-varga-laszlo/> (Letöltés ideje: 2024. január 15.)

⁴ Új intézmény: fővárosi illetményhivatal. Magyar Nemzet, 1964. január 16. 3.

⁵ 106/1967. (PK 4.) PM számú utasítás

⁶ 58/1979. (XII. 24.) PM rendelet

A gazdasági-politikai rendszer változása nyomán 1990-ben a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV tv. rendelkezései nyomán a tanácsok megszűntek. A tanácsi illetményhivatalok feladatkörét – jogutódként – a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ) vette át⁷ A 259/2000. (XII.26.) Korm. rendelettel létrejött Területi Államháztartási Hivatal (TÁH) a Pénzügyminisztérium felügyelete alatt működő, megyei hatáskörű, önálló költségvetési szerv volt.⁸ A rendelet kimondta, hogy a TÁH az 58/1979. (XII.24.) PM rendelettel létrehozott és a működő megyei intézmények átszervezésével létrejött TÁKISZ, a fővárosban pedig a Fővárosi Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (FÁKISZ) jogutóda. A 322/2001. (XII. 29.) Korm. rendelet⁹ a TÁH-ok jogállását módosította és az Államháztartási Hivaltalt (ÁHH) 2002. január 1-jei hatállyal a pénzügyminiszter általános és szakmai irányítása alá tartozó országos hatáskörű, központi költségvetési szerveként határozta meg. A területi TÁH-ok az ÁHH részben önállóan gazdálkodó, részjogkörű központi költségvetési szervei lettek, azaz a megyei (fővárosi) szervek dekoncentrált területi szerveként működtek tovább. A TÁH-ok az előirányzatok és kötelezettségvállalások nyilvántartása, ellenőrzése mellett a közszolgálatban foglalkoztatottak bérének számfejtését és 2002-től az önkormányzati alkalmazottak, valamint a központi közigazgatásban dolgozók illetményének számfejtését végezték.¹⁰

Az utóbbi körbe tartozó iratok esetében határozta el az iratselejtezést a TÁH 2002-ben. A selejtezés elvégzését bonyolította egy másik levéltári jogi norma, az illetékesség kérdésének tisztázatlansága. Az országos hatáskörű és a dekoncentrált szervek helyzetének tisztázásával a közigazgatási jog évek óta adós maradt, a levéltári törvény vonatkozó szakasza – egyértelműnek ható megfogalmazása ellenére – vitás helyzeteket eredményezett, ami a fogalom közigazgatási jogi tisztázatlanságából is eredt.¹¹ A problémakört 2005-ben egy tanulmányban vizsgáltam, annak máig aktuális részeit jelen munkában is felhasználtam.¹²

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvénynek a 2003. évi XXXVII. törvénnyel történt módosítása 2003. június 30-tól a TÁH (valamint a Magyar Államkincstár Rt.) jogutódként létrehozta a Magyar Államkincstárat (MÁK) mint a pénzügyminiszter szakmai és törvényességi felügyelete alatt álló, önálló jogi személyiséggel rendelkező, országos hatáskörű, önállóan gazdálkodó központi költségvetési szervet. A MÁK-ba történt beolvadásig a TÁH és jogelődei a megyei (fővárosi) levéltárak, míg a Magyar Államkincstár a Magyar Országos Levéltár (MOL) illetékességébe tartozott.

A MÁK egyes feladatait területi igazgatóságai útján látta el, amelyek önálló jogi személyiséggel nem rendelkeztek. A területi igazgatóságok feladata volt többek között a központosított illetményszámfejtési feladatok végzése, a családtámogatási és a fogyaté-

⁷ 19/1991. (I. 29.) Korm. rendelet

⁸ 259/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet

⁹ 322/2001. (XII. 29.) Korm. rendelet

¹⁰ Vargha, 2021: 99–100.

¹¹ A dekoncentrált szervek (területi államigazgatási szervek) reformjának kérdéskörét bővebben lásd: Ivancsics, 2004.

¹² Haraszti, 2005.

kossági ellátások folyósítása, valamint ezekben az ügyekben az elsőfokú eljárás lefolytatása, azaz továbbvitték a TÁH és jogelődei tevékenységét, átvették irattáraikat.

A korábban ismertetettek alapján a TÁH, illetve a MÁK központja mint országos hatáskörű szerv a MOL illetékességébe tartozónak minősült, de a dekoncentrált szervek (területi igazgatóságok) iratkezelésével kapcsolatos feladatokat illetékességéből a megyei (és fővárosi) levéltárak látták el. A MÁK elnöke az új szervezet iratkezelési szabályzatát és irattári tervét – a MOL-nak az Ltv.¹³ 10. § (3) bek.-ben foglalt egyetértési joga figyelembevételével – 2003. július elsejei hatállyal adta ki.¹⁴

A selejtezések megkezdésekor egy korábbi elnöki utasítás volt hatályban, amelyet a MOL egyetértési joga figyelembevételével az ÁHH elnöke adott ki.¹⁵ Az irattári tervben foglaltak alkalmazását az utasítás 2002. január 1-jétől olyképp rendelte el, hogy minden dosszié, tasak a jogviszony megszűnését követő év első napjától számított öt évet követő esztendőben lesz selejtezhető.

Az utasítás alapján meg kellett kezdeni az 1988. január 1-je előtt megszűnt illetményszámfejtési iratok teljes körű selejtezését; a selejtezési jegyzőkönyv mellékletét képező iratjegyzéknek tartalmaznia kellett a munkavállaló nevét (leánykori nevét) és születési idejét. A megsemmisítést a rendelkezés a levéltár jóváhagyásához kötötte. Az 1988–1996. január 1. között megszűnt dossziékat az utasítás szerint 2005-ben kellett selejtezni.

A selejtezéssel kapcsolatos álláspontok

Az ügy megértéséhez fontos elem az ÁHH-ban 2002. december 10-én megtartott egyeztetés. Az iratok teljes körű selejtezése a megbeszélést kezdeményező Országos Nyugdíjbiztosító Főigazgatóság (ONYF)¹⁶ rosszállását is kiváltotta. A megbeszéléseken az ÁHH, az ONYF és a Belügyminisztérium képviselői, illetve a Levéltári Kollégium Szakbizottsága részéről Szegőfi Anna¹⁷ vett részt, a MOL nem.

Az ÁHH álláspontja szerint a TÁH-ok és jogelődek csupán szokásjog alapján tárolták az illetményszámfejtési iratokat hosszú ideig, azok eredeti példányait az intézményeknek mint munkáltatóknak kellett megőrizni, így további őrzésük felesleges. Felajánlották, hogy az iratokat az ONYF vegye át, de erre szándék nem mutatkozott. (Hasonló ötlet az 1990-es évek elején a felszámolt, végelszámolt szervek munkaügyi iratai esetében is felmerült, majd gyorsan elhalt.) Végössze megállapításuk alapján „a várható jogsérelem nincs arányban azzal, amit a felesleges iratanyagok tárolása okoz, s aminek

¹³ 1995. évi LXVI. tv. (Ltv.)

¹⁴ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 1/2003. sz. Magyar Államkincstár Elnöki Utasítás melléklete.

¹⁵ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 16/2002. sz. Elnöki Utasítás egységes iratkezelési szabályzat alkalmazásáról a területi (fővárosi) államháztartási hivatalokban, 2002. június 19.

¹⁶ Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság (ma Magyar Államkincstár Nyugdíjfolyósító Igazgatóság)

¹⁷ Szegőfi Anna (1945–2019) levéltáros, 1992–2002 között Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosa, 1997–2002 között főosztályvezetője, 1998–2004 közt a Levéltári Kollégium iratkezelési munkabizottságának vezetője. Forrás: Á. Varga–Sipos, 2019.

a fedezete szintén az adófizetők pénzéből biztosított.”¹⁸ Az ÁHH felső vezetése tudatában volt a lehetséges érdeksélemnek, de a költségcsökkentés oldaláról megközelítve elfogadhatónak tartotta. A területi szervek nem mindegyike értett ezzel egyet, több helyen igyekeztek késleltetni a selejtezést. Ügyviteli szempontból az iratok értéke azért volt magas, mert az állampolgárnak elég volt egy hivatalhoz (TÁH, majd MÁK) fordulni, és egész életútjáról hivatalos igazolást kaphatott. Gyakorlatban a ma sokat emlegetett egykapus ügyintézés valósult meg, az állampolgár részére a legbiztosabb és leggyorsabb módon. Ha több állami szervnél volt jogviszonya, nem kellett az igazolások egyenkénti beszerzésével bajlódnia.

Az ONYF jelen lévő képviselői jelezték, hogy az iratokat nem tudják átvenni, s minden egyéb aggályuk ellenére – mivel a selejtezés előkészítése jogszerű és semmilyen kötelező jogi norma nem írja elő a szóban forgó iratok hosszabb ideig történő megőrzését – a selejtezéssel szemben további kifogást nem emeltek. A levéltári álláspontot képviselő Szegőfi Anna nem értett egyet az iratok teljes körű megsemmisítésével, sem az állampolgári jogok, sem a levéltári érdekek oldaláról. A dossziékon belüli részselejtezés megvalósítását javasolta oly módon, hogy a személyzeti jellegű iratokon kívül az egyéb iratok selejtezhetővé váljanak. Az ÁHH képviselői továbbra sem látták jogi akadályát a selejtezés lebonyolításának, a részselejtezés gondolatát kapacitáshiányra hivatkozva elutasították.¹⁹

Alapvetően két iratsorozat selejtezését tervezték, mindkettőt személyi tasakokba (dossziékba) rendezve őrizték. A levéltárak által vitatott tétel az illetményszámfejtési iratok köre, amely az állami szférában dolgozókra vonatkozó alkalmaztatási és főként bérjellegű, a MÁK területi igazgatóságai és jogelődjei (TAKEH, TÁKISZ-FÁKISZ, TÁH) által keletkeztetett iratokat tartalmazta a tanácsok/önkormányzatok és az általuk fenntartott intézmények (művelődési intézmények, óvodák, általános és középiskolák, egészségügyi intézmények, kórházak, SZTK-k) vonatkozásában. A másik iratsorozat a családtámogatási iratok köréből került ki, amelynek selejtezése ellen senki nem emelt kifogást. A tervezett selejtezés az illetményszámfejtési iratok közül az 1988-ig megszűnt jogviszonyú tasakokra, a családtámogatási iratok esetében pedig az 1996 után megszűnt jogosultságúakra terjedt ki.

A TÁH és jogelődjei az illetményszámfejtési iratokat az A/4-est kissé meghaladó méretű tasakokban tárolták az alkalmazottak nevének betűrendjében, azaz nem munkáltatók szerinti rendben. Ha a munkáltató változott, akkor annak tényét feljegyezték az ügyiratra és időrendi sorrendben rakták le a tasakokon belül az iratokat, amelyek egy része a munkáltatótól került a hivatalhoz, más része pedig a hivatalon belül keletkezett. A munkáltatótól a hivatalhoz került iratok másodpéldányok voltak, de egy közigazgatásban, több szervnél eltöltött életút rekonstruálása sokkal hatékonyabban megtörténhetett ezek által, mint az egyes szervek felkeresésével, ahol aztán vagy meg-

¹⁸ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. Emlékeztető az Államháztartási Hivatal által 2002. december 10-én megtartott szakmai megbeszélésen elhangzottakról.

¹⁹ Ua.

őrizték az iratot vagy sem. Egy megyei (fővárosi) személyes életút rekonstruálása során minél távolabbra kerülünk időben a keresett időszaktól, annál nagyobb nehézségekkel szembesülünk, hiszen a munkáltatói „lánc” visszafejtése egyenként nehézkes, ha egy láncszem hiányzik, a kutató el is akadhat. Az illetményszámfejtési iratok „adatfelvételi lap” része minden megelőző, sőt a nem közszolgálatban töltött időkre vonatkozóan is a „lánc” minden elemét tartalmazta, a munkáltató megnevezésével és a ki- és belépési időpontokkal. A kinevezési okmányok, kitüntetések iratai további érdekes adalékkal szolgálhattak, a ritkán előforduló önéletrajzokról nem is beszélve. A leginkább vitatott három tétel az ÁHH hatályos irattári terve alapján a következő volt:

201. tétel: adatfelvételi lap és változása,

202. tétel: jogviszony-létesítés, -módosítás és -megszüntetés iratai,

203. tétel: átsorolás (közszolgálati, közalkalmazotti), előrsorolás, illetményváltozás.

A selejtezés lebonyolítása

A MÁK 2003 őszén közbeszerzési eljárást írt ki az illetményszámfejtési és családtámogatási ügyek iratainak rendezésére, selejtezésének előkészítésére (a kiírás csak az ebbe a körbe tartozó iratokat érintette). A közbeszerzési eljárás során a nyertes vállalkozóknak az 1988. január elseje előtt kilépett munkavállalók illetményszámfejtési és családtámogatási ügyeit tartalmazó iratait kellett selejtezésre előkészíteni, a nevek és születési dátumok egyidejűleges adatbázisba szervezésével. (A selejtezés gyakorlati megvalósítása nem képezte a közbeszerzés részét, az a MÁK feladata maradt.)

Budapest Főváros Levéltára (BFL) a selejtezés hírére helyszíni ellenőrzést tartott a MÁK Fővárosi Területi Igazgatóságán, de a folyamatban lévő közbeszerzésre hivatkozva a selejtezni tervezett iratanyag megtekintését a területi igazgatóság munkatársai nem engedélyezték. A jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a MÁK 4700 ifm személyi tasak kiselejtezését tervezi.²⁰ A BFL esetében a főigazgató, Á. Varga László a későbbiekben munkatársaival együtt megvizsgálta az iratokat, és megállapították, hogy azokból a munkavállalók életpályájának állami alkalmazotti szakasza jól rekonstruálható. Az iratok egy részét a BFL és az ÖLT levéltári tagszervezetei képviselőiben maradandó értékűnek minősítették, és tekintettel az óriási terjedelemre, mintavételként a felső- és középvezetők anyagának levéltári átvételét tartották célszerűnek.²¹

A levelezésben megjelenik az ÖLT, amelynek elnöke abban az időben a BFL főigazgatója volt. A levéltári jog az illetékeséget a levéltárak részére biztosította, társadalmi szervezet részére nem. Az ÖLT elnöke a megyei levéltárak vezetőitől kapott felhatalmazás alapján képviselte a azok érdekeit, de ezt a jogosultságot a NKÖM²² Levéltári Osztálya

²⁰ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 5282/2003. BFL. sz. Jegyzőkönyv szervellenőrzésről, 2003. november 19.

²¹ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 4/2004. ÖLT sz. Á. Varga László, az ÖLT elnöke levele a Csongrád Megyei Levéltárhoz, 2004. július 28.

²² Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma: 1998-ban jött létre, 2006-ban szűnt meg, elődje a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (MKM) volt.

vitatta. Az ÖLT 2003. december 19-én állásfoglalást adott ki, amelynek egyik lényegi eleme, hogy a selejtezési jegyzőkönyvek záradékolását a megyei (fővárosi) levéltárak csak akkor végezhessek el, ha a selejtezési jegyzőkönyvek, illetve az iratjegyzékek alapján a területi levéltárak a maradandó értékűnek minősített felső- és középvezetők iratanyagát mint „az érintett korszak meghatározó közszereplői életút-állomásait dokumentáló – más forrásból csak részlegesen megismerhető – adategyüttest”²³ előbb leválogatták és levéltári őrizetbe vették.

Az állásfoglalásban foglaltak szerint a selejtezésre előkészítés során készítendő iratjegyzéknek „tartalmaznia kell az alkalmazott nevét, születési idejét, foglalkozását/foglalkozásait, beosztását”. A dokumentum rögzíti, hogy „amennyiben a megfelelő jegyzék hiánya miatt a maradandó értékű iratanyag kiválogatását nem tudjuk elvégezni, a selejtezési jegyzőkönyv záradékolását megtagadjuk.”²⁴ A szakmai állásfoglalást a MÁK elnökének 2004. március 1-jén küldték el.²⁵

Időközben a közbeszerzésen nyertes vállalkozó²⁶ a fővárosban megkezdte az 1935. december 31-e előtt született munkavállalók iratainak feldolgozását. A 2004 májusára elkészült adatbázis 81 741 munkavállaló adatait tartalmazta név, leánykori név, születési dátum adattartalommal. A selejtezésre előkészített iratok terjedelme 1093 ifm-re rúgott. Július közepére a munka második szakasza is megindult, a fennmaradó mintegy 3700 ifm dosszié 35%-át dolgozták fel, 80 049 munkavállaló adatait rögzítették. A 2004. július 13-i szervlátogatás során Á. Varga László és Szegőfi Anna a felvett jegyzőkönyvben ismét rögzítette, hogy a levéltár jogosult az iratokból mintát venni. Vidéki tapasztalatokra hivatkozva 10%-os mintavételt tartottak célszerűnek, a közép- és felsővezetők illetményszámfejtési dossziéira összpontosítva. Ehhez a munkavállalók foglalkozásának, beosztásának rögzítését kérték. A MÁK és a BFL képviselői által aláírt jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a BFL nem hagyja jóvá a selejtezési jegyzőkönyvet, ha nem kerül sor az adatbázisnak a mintavételhez szükséges két adattal történő kiegészítésére.²⁷ Az ÖLT-tag megyei levéltárak egy része ugyanezen álláspontot képviselte, így például a Csongrád Megyei Levéltár sem hagyta jóvá az elkészült iratselejtezési jegyzőkönyvet.²⁸

A MÁK elnöke a valamennyi területi igazgatóság igazgatójának írt körlevelében vitatta az iratok maradandó értékét, véleménye szerint az illetményszámfejtési tasakokban lévő iratok eredeti példányát a munkáltatónak kell megőrizni, a MÁK-nál lévő

²³ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. Szakmai állásfoglalás a Területi Államháztartási Hivatalok irattári anyagának selejtezéséről, 2003. december 19. (Aláírta: dr. Á. Varga László, az ÖLT Elnöksége nevében.)

²⁴ Ua.

²⁵ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. Á. Varga László, az ÖLT elnöke levele a MÁK elnökének, 2004. március 1.

²⁶ A fővárosban a feladatra a Priv-Dat Dokumentum Archiváló és Tároló Kft. nyert megbízást, a megyék-nél a Számítástechnikai és Ügyvitelszervező (SZÜV) Zrt.

²⁷ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. Emlékeztető a TEÁH-MÁK illetményszámfejtési iratainak selejtezésre való előkészítéséről, 2004. július 13.

²⁸ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. Blazovich László, a Csongrád Megyei Levéltár igazgatója levele az ÖLT-höz, 2004. július 12.

példányok másodlatok, másolatok. Egy pillanatra érdemes itt megállni, mivel a gondolatmenet lehet igaz és valós. Egykoron az iratok feldolgozásával megbízott Priv-Dat Kft. üzletágvezetőjeként láttam a tasakokat, amelyek tartalmaztak eredeti, máshol nem megtalálható iratokat és jóval nagyobb mennyiségben másodlatokat/másolatokat is. Ugyanakkor elvitathatatlan tény, hogy adott szerv iratainak selejtezésekor a mintavétel joga a levéltár és a levéltár jogosult állást foglalni a maradandó érték tekintetében.²⁹ Ez a levéltári jog alapvetése. A már említett adatfelvételi lapot formanyomtatvány alapján töltötték ki, ami tartalmazta a munkavállaló nevét, kitöltéskori lakhelyét, születési idejét, anyja nevét, házastársa nevét, iskolai végzettségét, szakképzettségét, betöltött munkakörét, béradatát, korábbi munkaviszonyainak felsorolását a ki- és belépések dátumával együtt. Az adatlapot a munkáltató és a munkavállaló aláírásával ellátva kellett az illetmény-számfejtést végző hivatalnak megküldeni. Csupán ezen néhány oldalas irat megőrzése komoly forrásbázist képezhetett volna.³⁰

A MÁK elnöke nem zárkózott el a levéltári mintavételtől, de ezt csak a már elkészült adatbázis alapján tartotta lehetségesnek, ami a foglalkozást, beosztást nem tartalmazta. A selejtezés előkészítésére kiírt közbeszerzés során nem kérték ki a levéltárak véleményét, amit jogi norma nem is tett kötelezővé. Az ÖLT első, a tervezett selejtezés leállítását célzó levele már 2002. november 7-én – a kérdéskörnek a hajdúszoboszlói ÖLT-konferencián³¹ történt felvetése után – megszületett, azaz jóval a közbeszerzés kiírása előtt.³² A fővárosban az egyéneket feltüntető, több mint százezer nevet tartalmazó adatbázis hónapok alatt készült el – ez vidéken valamivel kevesebb időt vett igénybe –, a MÁK részéről jelentős anyagi ráfordítással. Ha a levéltárak javaslatait a közbeszerzés során a kiírásba beépítik, a további két adat vélhetően felkerülhetett volna a feldolgozandó információk listájára. A MÁK elnöke a lista bővítését nem vállalta, ugyanakkor a levéltáraknak biztosította a mintavétel lehetőségét, s arra az eshetőségre, ha adott illetékes levéltár a selejtezéshez nem járul hozzá, az iratok továbbörzését rendelte el.³³

²⁹ Hasonló iratértékelésre kiváló példa, amikor a kárpótlási folyamat során az ügyfelek nagyrészt közgyűjteményekből beszerzett másolatokkal igazolták jogos érdeküket, amelyek aztán a Kárpótlási Hivatal irattárába kerültek. A közgyűjteményekből összegyűjtött iratok főképp másolatok, amelyek eredeti őrzési helyükön megtalálhatóak. Maradandó értéküket a szakma részben vitatta (vö. Erdős-Tyekvicska–G. Vass, 2000.), a másolatban irattározott iratokat mégsem selejtezték, és 2015-től egy új intézmény, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár őrzi az irategyüttes egészét.

³⁰ Az ezredfordulót követő szabályozást lásd: 37/2001. (X. 25.) PM rendelet, az adatfelvételi lap adattartalmát részletesen lásd a 8247. oldalon. A korábbi adatfelvételi lapok hasonló adattartalommal rendelkeztek.

³¹ MLVT (ÖLT) irattára. Beszámoló az ÖLT 2002. évi közgyűléséről. (Csombor Erzsébet, a Komárom-Esztergom Megyei Levéltár igazgatójának javaslatára vette napirendre a közgyűlés az illetmény-számfejtési iratok selejtezésének ügyét 2002. november 4-én.)

³² MLVT (ÖLT) irattára. Á. Varga László levele az ÖLT-tag megyei levéltárakhoz, 2002. november 7.

³³ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. A Magyar Államkincstár elnökének körlevele valamennyi területi igazgatóhoz, 2004. április 20.

Az illetékességi kérdés és lezárása

A MÁK jogászai időközben arra az értelmezésre jutottak, hogy az Ltv. 17. § (1) bek.-ben³⁴ foglaltakra hivatkozva a MÁK szervezete egészét – területi igazgatóságaival és azok jogelődeivel együtt – mint országos hatáskörű szervet a MOL illetékességébe tartozónak tekintették, amit azzal is indokoltak, hogy a MÁK 2003. július 1-jétől hatályos Iratkezelési Szabályzatát és Irattári Tervét a MOL hagyta jóvá.

Az illetékességgel kapcsolatos, az ÖLT és a MOL között kialakult nézeteltérést a NKÖM Levéltári Osztályának (LO) véleménye zárta le. A LO levele leszögezte, hogy a MÁK 2003. július 1-jei átalakulása óta a területi igazgatóságok nem önálló jogi személyek, így a MÁK és területi igazgatóságai az Ltv. 17. § (1) bek.-ben foglaltak alapján a jogelődek által keletkeztetett iratokkal egyetemben kizárólag a MOL illetékességébe tartoznak. A Ltv. 13. § e) pontja alapján az adott közlevéltár – jelen esetben a MOL – kizárólagos joga a közfeladatot ellátó szerv iratkezelésének, irattári selejtezése egészének ellenőrzése, elbírálása. Levelükben kitértek arra, hogy az ÖLT mint társadalmi szerv hivatalos ügyekben tagjait nem képviselheti, nevükben nem járhat el.³⁵

A MOL részéről a Kormányzati Gyűjtőterületi Főosztály munkatársai 2005 júniusában látogatást tettek a MÁK Budapesti és Fővárosi Regionális Igazgatóság Semmelweis utcai irattárában (Pest megyei anyagok), és az iratbetekintés alapján úgy ítélték meg, hogy az iratok (illetményszámfejtési és családtámogatási tasakok) összességében nem maradandó értékűek, de egyes, elsősorban helyi (tanácsi) szinten működött közszereplők életútjához más forrásból nem megismerhető adatokat is tartalmaznak.³⁶

A MOL főigazgatója a szervlátogatáson készült feljegyzésben foglalt javaslat alapján 2005. július 12-én kelt levelében arról tájékoztatta a BFL főigazgatóját, hogy a MOL az „iratokat nem tartja maradandó értékűnek, nem kívánja átvenni azokat, ezért a selejtezési jegyzőkönyveket július 18-i dátummal záradékolni fogja.” Később megjegyezte: „lehetőség van azonban arra, hogy Budapest Főváros Levéltára fővárosi gyűjtőkörben átvegye egyes közszereplők személyi dossziéit”.³⁷ (Meg kell jegyeznem, hogy a MOL csak

³⁴ Az Ltv. 17. § (1) bek.-nek 2003-ban hatályos szövege: „17. § (1) A Magyar Országos Levéltár központi általános levéltár. Illetékességi körébe tartozik a köztársasági elnöknek és hivatalának, az Országgyűlésnek és hivatalának, továbbá az országgyűlési biztosok hivatalainak, az Alkotmánybíróságnak, a miniszterelnöknek és hivatalának a – 19. § (2) bekezdésében meghatározott kivétellel – a minisztériumoknak és az országos hatáskörű szervezeteknek, valamint az ezek közvetlen felügyelete és irányítása alá tartozó intézményeknek és külképviselői szervezeteknek, a Legfelsőbb Bíróságnak, a Legfőbb Ügyészségnek, az Állami Számvevőszéknek és a Magyar Nemzeti Banknak, valamint mindezen szervek jogelődeinek levéltári anyaga, továbbá minden, levéltárral nem rendelkező országos köztisztület és közalapítvány levéltári anyaga.” (Kiemelés tőlem: H. V.)

³⁵ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 4.5.1/19/2005. LO sz. Gorjánác Rádojka, az LO osztályvezetője levele Gecsényi Lajoshoz, a MOL főigazgatójához, 2005. február 22.

³⁶ Csizi István főlevéltáros, a MÁK MNL OL-beli referensének szíves közlése, 2023. december 21.

³⁷ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 209/2005. BFL sz. Szabó Csaba főigazgató-helyettes levele Á. Varga Lászlónak, 2005. július 12.

a MÁK 2004. júliusi megkeresését követően foglalkozott a selejtezés kérdésével, azt megelőzően az illetékesség kérdése nem merült fel, a megyei és fővárosi levéltárak 2003. július 1-je után egy évig zavartalanul látták el a Ltv.-ben rögzített feladatokat.) Hasonló tartalmú levelet kaptak a megyei levéltárak is.

A MOL levelének utolsó fordulata levéltári jogi szempontból érdekes kérdést vet fel: köziratok esetében levéltári illetékességről lehet szó, gyűjtőköriről nem. A selejtanyagból az illetékességből történő mintavétel jogszabályi alapját 2004. április 30-ig a még hatályban lévő 45/1958. (VII.30.) Korm. rendelet biztosíthatta volna,³⁸ de csak az illetékes levéltár részére. A MÁK MOL által 2003-ban jóváhagyott iratkezelési szabályzata – bár erre a történések során senki nem hivatkozott – jogszabályi alap nélkül tartalmazta az illetményszámfejtési iratok kezelése körében azt a kitétel, hogy „a személyi iratgyűjtő tasakok a levéltárnak nem adhatóak át”³⁹

A MÁK nem lett volna köteles a MOL által felajánlott, megyei levéltári gyűjtőköri megkeresést teljesíteni, de levéltárjogi értelemben is abszurd, ha egy közlevéltár a másik közlevéltár illetékességébe tartozó kiselejtezett iratokat állományába veszi. Székely Iván számol be arról, hogy a Magyar Közvéleménykutató Intézet 1991-es felszámolásakor a maradandó értékű irattári iratok az Országos Levéltárba kerültek,⁴⁰ ám az 1970–80-as évek médiafogyasztását, közvéleményét, gazdasági közhangulatát tükröző kutatási dokumentációt a MOL nem vette át, „a kutatási dokumentumok pedig már összekészítve várták egy raktárban, hogy használt papírként mielőbb a hulladékfelvásárlás helyszínére, a MÉH telepre szállítsák.”⁴¹ A selejtezésre váró kutatási iratok megmentését a szerző részletesen ismerteti, a dokumentáció később az OSA-ba (Vera and Donald Blinks Open Society Archives) került, ahol ma is őrzik. (Mivel az OSA nem közlevéltár, így a selejtanyag átvétele illetékességi kérdést nem érintett.)

Az akkori és mai hatályos jogi szabályozás az illetékesség meghatározásánál egyértelmű és visszamenőleges hatályú, azaz az adott szerv jogelődei tekintetében is megállapítja az illetékességet, még akkor is, ha azok korábban más közlevéltár illetékességébe tartoztak. Az illetékes levéltár jogosítványaival más levéltár nem élhet, nem tekinthet be a szerv irataiba és nem veheti azokat őrizetébe. Ma már az élet minden területére kiterjedő GDPR⁴² a személyes adatok archiválási célú megőrzését szigorú kivételekhez köti, a levéltárak csak törvényben meghatározott esetekben, meghatározott joggalappal vehetnek át és őrizhetnek meg személyes adatokat tartalmazó iratokat. Köziratok esetében törvényi felhatalmazás hiányában a személyes adatok levéltári kezelése a GDPR hét alap-

³⁸ 45/1958. (VII.30.) Korm. rend. 7. § (4): „A levéltári ellenőrzést ellátó állami levéltár a kiselejtezett iratokból bármely irat további megőrzését rendelheti el.”

³⁹ BFL irattára. MÁK-szervdosszié. 1/2003. sz. MÁK elnöki utasítás, 2003. június 30. V.4. fejezet: Illetményszámfejtési iratok kezelése.

⁴⁰ MNL OL XXVI.A.37. A fond terjedelme 245,98 ifm. Raktári nyilvántartása: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=mnlscope&ref=mnlscope::14534> Letöltés ideje: 2024. január 20.

⁴¹ Székely, 2020: 68.

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. rendelete. (Hatályos: 2018. május 25-től.)

elvéből többet sérthet,⁴³ ami a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) eljárását vonhatja maga után. Megoldás lehet a törvényi szabályozás, a jogalap kiterjesztése, ahogy a németországi levéltári törvényi szabályozás, a Bundesarchivgesetz (BArchG) 7.§-a értelmében az állami szervezetek a helyi levéltárak részére is fel kell ajánlaniuk irataikat, a felsőbb hatóságok hozzájárulásával.⁴⁴ Így a GDPR archiválási célú kivételének jogszabályi háttere az illetékesség kiszélesítésével megteremthető volna.

„Utóvédharcként” Á. Varga László a sajtóhoz fordult. A tiltakozás a HVG-ben „Varga László tiltakozik az államkincstár iratmegsemmisítése ellen” címen jelent meg. A már ismertetett érveket felsorakoztatva a cikk így zárul: a főigazgató reméli, hogy a „Magyar Országos Levéltár azonnal visszavonja a selejtezést engedélyező határozatát, az államkincstár elnöke pedig felfüggeszti a megsemmisítést.”⁴⁵ Sem egyik, sem másik nem történt meg, ahogy a tanulságok levonása sem. Az ÖLT 2005. októberi kőszegi közgyűlésén Papp Imréné, a Bács-Kiskun Megyei Levéltár csoportvezetője még tartott egy előadást „A Bács-Kiskun Megyei TÁH-iratok forrásértéke és azok megmentése” címmel, a Levéltári Szemlében pedig egy tanulmány érintette a selejtezés ügyét,⁴⁶ nagyobb visszhangja az esetnek nem volt. A Levéltári Kollégium a selejtezés ügyét nem tárgyalta, ugyanakkor a dekoncentrált szervek levéltári illetékessége kérdéskörének vizsgálatára munkabizottságot hozott létre, amelynek jelentése 2007-ben elkészült,⁴⁷ nyilvánosság elé azonban nem került.

A közlevéltárak közti illetékességi kérdések a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) létrejöttével,⁴⁸ 2012 után nagyobb részt megoldódtak. Az illetményszámfejtési iratok selejtezésének tapasztalata éppen abban áll, hogy a levéltári jog értelmezése nem triviális és csak más jogterületekkel együtt értelmezhető. A levéltári illetékesség kérdése egyértelműen a levéltári jog területéhez tartozik, de a központi államigazgatási (közigazgatási) szerv és a dekoncentrált szerv fogalma már a közigazgatási jog körébe. Tovább ezt fejtegetni jelen tanulmány keretein belül nem lehetséges, de megállapítható, hogy a levéltári illetékességre a közigazgatási jog meghatározatlanságából eredő bizonytalanság nyomtára bélyegét. Az MNL létrejötte előtt lehetetlen vállalkozás lett volna a MOL illetékességébe helyezni egy központi és megyei területi szervekkel rendelkező szervet úgy, hogy annak 2003 előtt évtizedekig tevékenykedett jogelődei működésük során már több ezer ifm-nyi iratanyagot halmoztak fel. S ha el is tekintünk az illetményszámfejtési iratok értékével kapcsolatos nézetkülönbségektől, a MÁK területi szervei és jogelődei megyei szervei iratkezelésének ellenőrzése, maradandó értékű iratainak átvétele a MOL részére irrealitás lett volna.⁴⁹

⁴³ Jogszerűség, átláthatóság elve, az adattakarékosság vagy a célhoz kötött adatkezelés elve.

⁴⁴ Bundesarchivgesetz, 2022.

⁴⁵ HVG, 2005 <https://hvg.hu/itthon/20050903iratmegsemm> (A letöltés dátuma: 2023. november 26.)

⁴⁶ Haraszi, 2005.

⁴⁷ Gecsényi, 2007: 86.

⁴⁸ A 2012. évi LXI. törvény alapján 2012. október 1-jétől központi általános levéltárként létrejött a megyei közlevéltárak és a Magyar Országos Levéltár egyesítésével a Magyar Nemzeti Levéltár a megszűnt megyei levéltárak általános és egyetemes jogutódjaként.

⁴⁹ A MÁK és jogelődei irattári terv szerint történeti, illetve mai meghatározás szerint maradandó értékű irattári tételeinek levéltári őrizetbe kerülését nem vizsgáltam.

Külön levéltári diskurzus tárgya lehetne a maradandó érték fogalmának országos és helyi szintű értelmezése, amelyet a Levéltári Kollégium Módszertani és Szabványügyi Bizottsága 2018-ban készült jelentése továbbra is megoldatlan levéltári problémaként határozott meg.⁵⁰

A MOL főigazgatója, Gecsényi Lajos⁵¹ 2005 szeptemberében a MÁK-hoz írt levélben megerősítette azt az álláspontját, „mely szerint jogszabályi felhatalmazás alapján egyedül illetékes levéltárként nem tartják maradandó értékűnek a Kincstár selejtezési anyagait, így azok selejtezését engedélyezik.”⁵² A megyei igazgatóságok selejtezéseit a MOL hagyta jóvá, biztosítva a megyei levéltárak részére az általuk leválogatott iratok átvételének lehetőségét. A benyújtott selejtezési jegyzőkönyveket másolatban megküldték a fővárosi és a területileg érintett megyei levéltáraknak azzal, hogy a megyei levéltár – amennyiben szükségesnek látja – a MÁK adott területi igazgatóságával egyeztetve, levéltári átvétel céljából visszatarthasson belőle iratokat, elsősorban közszereplők személyi dossziéit.

A megyei levéltári megoldások sokszínűsége

A következőkben a megyei levéltár-igazgatóktól (főképp e-mailben, amelyeket ezúton is köszönök) nyert információk és a rendelkezésre álló egykorú iratok, köztük az ÖLT, valamint az MNL OL irattárában található ügyiratok alapján az egyes megyék egymástól sokszor kevésbé, máskor jelentősen eltérő megoldási módjait mutatom be, a levéltárakat az akkori nevükön említve. A korabeli helyzet felvázolásához nagy segítséget nyújtott a MÁK által készített összegzés.⁵³ Az események sodrában alapos iratértékelésre nem nyílt mód, így egyes közlevéltárak intézkedései jelentős különbségekkel bírtak.

A Baranya Megyei Levéltár – az ÖLT álláspontjával egyetértve – a selejtezést nem tartotta kivitelezhetőnek, de helyhiány miatt az iratok átvételét nem tudta biztosítani, kérte azok további helybeni őrzését.⁵⁴ A MÁK által készített kimutatás szerint Baranya az egyik olyan megye volt, ahol a MÁK helyi igazgatósága ellenezte és nem is kívánta végrehajtani a selejtezést, a mintegy 1000 ifm-nyi iratanyagot saját hatáskörben őrizte tovább.⁵⁵

⁵⁰ „Az egységes irattári tervek, illetve ezek készítésének és jóváhagyásának gyakorlata alapján további súlyos probléma, hogy ezek nincsenek tekintettel a helyi sajátosságokra, ami nagyban korlátozza a területi és helyilevéltárak lehetőségeit abban, hogy a helyi történelmi, kulturális és intézményi sajátosságoknak megfelelő gyűjteményt alakítsanak ki.” Problématérkép, 2019: 25.

⁵¹ Gecsényi Lajos (1942–), levéltáros, történész, c. egyetemi tanár. 1997–2002 között, illetve 2003–2009 között a Magyar Országos Levéltár főigazgatója.

⁵² MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. Gecsényi Lajos levele a MÁK-hoz, 2005. szeptember 12.

⁵³ MLVT (ÖLT) irattára. 73/Ö-1199/2005. MÁK sz. A MÁK Önkormányzati Főosztályának körlevele a területi igazgatóságokhoz az illetményszámfejtési iratok selejtezése tárgyában, 2005. szeptember 27. (A levél melléklete egy országos felmérés alapján készült, minden területi igazgatóság selejtezését összefoglaló táblázat.)

⁵⁴ MLVT (ÖLT) irattára. 208-538/2004. BaML sz. Állásfoglalás iratselejtezéshez (Ódor Imre igazgató levele a MÁK Területi Igazgatóságához), 2004. április 6.

⁵⁵ MLVT (ÖLT) irattára. 73/Ö-1199/2005. MÁK sz. körlevél melléklete. Összefoglaló a Területi és

Az MNL Békés Vármegyei Levéltárában a 2004-es iratselejtezésnek az irattárban nincs nyoma, de korábban mintegy 16 ifm mennyiségben vettek át iratokat, amelyek egyelőre alapszinten rendezettek.⁵⁶ A MÁK-összesítésből kiderül, hogy a MOL 2005 augusztusában jóváhagyólag záradékolta a selejtezési jegyzőkönyvet.⁵⁷ A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár esetében éltek a MOL által felkínált lehetőséggel, azaz a mintegy 33 000 selejtezésre előkészített dossziéból 2004-ben több napnyi megfeszített munkával kiválogattak 12,55 ifm-nyi, a közszereplők életútállomásával kapcsolatos iratot.⁵⁸ Az átvétel az idő rövidege miatt a dossziék szintjén történt, s az azokban található iratok több mint 90%-át a későbbiekben selejtezni kívánják.⁵⁹

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban is mentettek iratanyagot a selejtezésből, amelyből azóta három sorozatot is képeztek.⁶⁰ Az intézmény és a MÁK helyi szervének megoldása teljesen egyedi és kissé korábbra datálódik. A levéltár és a megyei TÁH még 2001-ben megegyeztek, hogy a TÁH munkatársai minden személyi dossziéről egy részletes, „hitelesített adatlapot” vesznek fel, amely tartalmazza a munkavállaló nevét, anyja nevét, születési helyét, idejét, lakcímét, utolsó munkahelyét, beosztását, fizetését. Az adatlapot a kitöltő aláírta, a levéltár záradékkal látta el, amely szerint a dossziét őrizetbe „kutatási célra” átvette, vagy nem vette át, így a dossziét selejtezhetővé nyilvánította. 2002–2004 között 21 000, 1925 előtt született munkavállalóról készült adatlap, amely irategyüttes ma a levéltárban kialakított fond „a” állagát képezi. Rá egy évre elkészült az 1925–1988 között születettek mintegy 8000 adatlapja, amely ma az említett fond „b” állagában található.⁶¹ A „c” állagban lévő személyi iratgyűjtőket 2004–2008 között a levéltár munkatársai válogatták ki, az adatlapok és a helyszíni megtekintés alapján. Az érintett személyek a megye életében fontos szerepet töltöttek be (intézmény-, vállalat-, hivatalvezetők, országgyűlési képviselők stb.). Az iratértékelés a selejtezési/átvételi eljárás folyamatában történt és az állag anyagának kialakítása ugyanakkor valósult meg. Az iratanyag átvételét ma is indokoltnak találják, különböző szempontú kutatások (család- és helytörténet stb.) során használják azokat, adatszolgáltatásra viszont elhanyagolható mértékben.⁶² Az eljárás rámutat arra, hogy jól előkészített, iratértékelésen alapuló, mindkét fél szempontjait figyelembe vevő selejtezés is lefolytatható volt.

---

a Regionális Igazgatóságok 2004. évben bonyolított, selejtezésre előkészített iratrendezéséről, a jegyzőkönyveknek a MOL általi záradékolásáról, a levéltári átadás-átvételtől, a selejtezésről 2005-ben. (A továbbiakban: MLVT (ÖLT) irattára. Körlevél melléklete.)

⁵⁶ Sáfár Gyula igazgató úr szíves közlése, 2023. december 5.

⁵⁷ MLVT (ÖLT) irattára. Körlevél melléklete.

⁵⁸ MNL HBVL XXIV.156. A fond terjedelme 12,55 ifm.

⁵⁹ Szikla Gergő igazgatóhelyettes úr szíves közlése, 2023. december 20.

⁶⁰ MNL BAZVL XXIV.156. A fond terjedelme 13,05 ifm.

⁶¹ MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. (517/2005. BAZML sz.) Dobrossy István levéltár-igazgató levele a MOL-hoz, 2005. november 22.

⁶² Kis József igazgató úr szíves közlése, 2023. november 29.

A Somogy Megyei Levéltárban Bősze Sándor⁶³ 2004 novemberében 767 ifm iratanyag selejtezéséhez nem járult hozzá,⁶⁴ az iratokat később a MOL engedélyével levéltári selejtezési eljárás keretében megsemmisítették. Ma kis mennyiségű, válogatott iratanyag található a levéltárban.⁶⁵ Az intézmény munkatársai minden évben az adott selejtezendő évfolyamban iratértékelést végeznek és a kiválogatott, maradandó értékűnek ítélt személyi dossziék levéltári őrizetbe kerülnek.⁶⁶

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban a MOL javaslatát követve válogattak a kiselejtezendő iratokból, de a krónikus raktári helyhiány miatt ez csak korlátozott lehetett. Az 56 ezer nevet tartalmazó listából leválogattak 3 kisdoboznyit, a többi iratanyag kiselejtezéséhez a MOL 2005 augusztusában hozzájárult.⁶⁷ A Csongrád Megyei Levéltárban nem járultak hozzá a selejtezésekhez,⁶⁸ később azt a MOL engedélyezte, az anyagot 2005-ben bezúzták; a levéltárba – helyhiány miatt – nem kerültek be illetményszámfejtési iratok.⁶⁹

Az MNL Fejér Vármegyei Levéltárban az átvett iratokból⁷⁰ ügyfélszolgálati megkeresés kevés van, kutatási esetből éves szinten három-négygel lehet számolni; az irat-együttes átvételét összességében mégis hasznosnak értékelték, a kinyerhető adatok egy-egy személy hivatali életpályájának feltárását könnyítik meg.⁷¹ Az MNL Vas Vármegyei Levéltára esetében a 2022. évben elintéztett 146 nyugdíjügyből 63% volt megyei TÁKISZ-anyag⁷² használatával teljesített megkeresés, ami az összes ügyfélszolgálati ügy kb. 15%-a. A kutatások száma egyelőre kisebb arányú, de a megyei szintű archontológiák esetében az átvett iratanyag jól hasznosult.⁷³

A Tolna Megyei Levéltár 2004-ben készült felmérése szerint a TÁH területi igazgatósága irattárában még az 1870-es években születettek személyi anyagát is őrizték. A selejtezés ellen eredménytelenül léptek fel, később a levéltár mintát nem vett, a MOL jóváhagyólag záradékolta a jegyzőkönyveket, az iratanyagot 2005 augusztusa után megsemmisítették.⁷⁴ A Veszprém Megyei Levéltárban 60,61 ifm iratanyagot vettek át,⁷⁵ de ezek nem illetményszámfejtési, hanem működési és tanács/önkormányzati költség-

⁶³ Bősze Sándor (1957–2014) levéltáros, történész. 1977-től a Somogy Megyei Levéltár munkatársa, 1998-tól haláláig igazgatója.

⁶⁴ MLVT (ÖLT) irattára. 1551-II/10/2004. SML sz.

⁶⁵ MNL SVL XXIV.156. A fond terjedelme 4,36 ifm.

⁶⁶ Polgár Tamás igazgató úr szíves közlése, 2023. november 29.

⁶⁷ Kujbusné Mecsei Éva igazgató asszony szíves közlése, 2023. december 5. és MLVT (ÖLT) irattára, körlevél melléklete.

⁶⁸ MLVT (ÖLT) irattára. 936/2004. sz. Blazovich László igazgató levele az ÖLT-höz, 2004. július 12.

⁶⁹ MLVT (ÖLT) irattára, körlevél melléklete és Biernacki Karol igazgató úr szíves közlése, 2023. december 1.

⁷⁰ MNL FVL XXIV.133. A fond terjedelme 18,36 ifm.

⁷¹ Bödő István igazgató úr szíves közlése, 2023. november 29.

⁷² MNL VaVL XXIV.156. A fond terjedelme 265,44 ifm.

⁷³ Melega Miklós igazgató úr szíves közlése, 2023. november 30.

⁷⁴ MLVT (ÖLT) irattára, körlevél melléklete és Ruzsa Éva igazgató asszony szíves közlése, 2023. november 29.

⁷⁵ MNL VeVL XXIV.141. A fond terjedelme 60,61 ifm.

vetési beszámolók, megyei összesítések. A levéltár 2005 nyarán jelezte a MÁK megyei igazgatóságának a közszereplők irataira vonatkozó mintavételi szándékát, de új épületbe költözésük miatt a helyszíni átnézéshez türelmet kértek. Az igazgatóság azonban a záradékolt iratselejtezési jegyzőkönyv birtokában 2005 őszén az illetményszámfejtési iratokat teljeskörűen megsemmisítette, ami csak az eset megtörténte után jutott a levéltár tudomására.⁷⁶

A Heves Megyei Levéltárban 641,19 ifm iratanyag (mintegy 40 000 tasak) selejtezéséről kaptak jegyzőkönyvet. A levéltár vizsgálata alapján a megyei TÁH – amely utolsó-nak, 1970-ben alakult meg – a többi megyei hivatallal ellentétben nem vette át a korábbi munkaviszonyok iratait, azokról csak adatlapot készítettek, a tasakok ezért szinte kizárólag bérszámfejtési iratokat tartalmaztak, amelynek ügyviteli értéke miatt csak további őrzését javasolták, levéltárba adását részlegesen sem.⁷⁷ A Cseh Zita⁷⁸ által írt szakvélemény azt támasztja alá, hogy a TÁH-ok esetében a megyei hivatalok jelentős önállósággal rendelkeztek a dossziék adattartalmának meghatározása terén. Másutt ugyanis az adatfelvételi lapokon túl a dossziék tartalmazták az illető személy előéletére, előző munkahelyeire vonatkozó adatokat, esetenként önéletrajzokat is. Az MNL Bács-Kiskun Vármegyei Levéltárába korábban 74,6 ifm iratanyag került be,⁷⁹ Szabó Attila akkori igazgató a „megyei életutak feltárását, kortörténeti kutatásokat” segítő iratanyagként vette azokat levéltári őrizetbe.⁸⁰ Az azóta eltelt évek tapasztalatai alapján az iratanyagot sem adatszolgáltatási célból – tükröződő irat volta miatt –, sem kutatási célból eddig nem hasznosították, egykori átvételét ma már nem tartják indokoltnak.⁸¹

Az MNL Zala Vármegyei Levéltára két alkalommal selejtezte a 2004-ben átvett iratanyagot.⁸² A 2004-es selejtezési terv iratértékelési részében a selejtezést előkészítők leszögezték, hogy az archontológiai, prozopográfiai, történeti, szociológiai szempontok alapján az irattári terv szerint egészében selejtezhető illetményszámfejtési iratok részbeni megtartása indokolt, hiszen a személyi dossziék koncentrált, „máshonnet csak nagyon esetlegesen vagy egyáltalán el nem érhető adatokat tartalmaznak.” Éppen ezért a munkaiigényes, de hatékony dossziékon belüli részselejtezést választották. Az elkészült selejtezési terv tartalmazza a selejtezendő és a megmaradó irattípusokat.⁸³ Az iratselej-

⁷⁶ Boross István igazgató úr szíves közlése, 2024. január 22.

⁷⁷ MLVT (ÖLT) irattára. 6/2003. ÖLT sz. Cseh Zita levele az ÖLT elnökéhez, 2003. március 31.

⁷⁸ Cseh Zita (1959–) levéltáros, történész. 1986-ban az Új Magyar Központi Levéltár munkatársa, 1992-től a MOL 1945 utáni Politikai és Kormányiszervek Főosztálya főlevéltárosa és tanácsosa. 1996-tól a Heves Vármegyei Levéltárban szolgált, 2012–2013-ban osztályvezető, 2013–2018 közt igazgatóhelyettes.

⁷⁹ MNL BKVL XXIV.141. A fond terjedelme 74,60 ifm. Raktári nyilvántartása: <https://www.elevertar.hu/digitalis-tartalom?source=mnlscope&ref=mnlscope::653283> (A letöltés dátuma: 2024. január 21.)

⁸⁰ MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. (K-1236-2/2005. BKML sz.) Szabó Attila levele az OL főigazgatójához, 2005. november 15.

⁸¹ Gyenesei József igazgató úr szíves közlése, 2023. november 29.

⁸² MNL ZVL XXIV.156. A fond terjedelme 106,92 ifm.

⁸³ MNL ZVL XXIV.156. A MÁK Zala Megyei Területi Igazgatósága és jogelődei iratainak selejtezési terve, 2004. december 14. Jóváhagyta a NKÖM 4.5.1/12-1/2005. sz. alatt. A megmaradó irattípusok az irat-

tezés 2015-re zárult le, s az 1928–1941 között született munkavállalók dossziéit érintette,⁸⁴ a 326,24 ifm terjedelmű iratanyag selejtezés után fennmaradt mennyisége 106,92 ifm lett.⁸⁵ Az éves szinten 1200 ügyfélszolgálati megkeresés mintegy 5-10%-a érinti az illetményszámfejtési iratanyagot. A levéltár igazgatójától kapott tájékoztatás alapján annak, hogy az iratok átvételének, megmentésének, selejtezésének volt-e értelme, „ha abból a szempontból közelíték, hogy mennyi ügyfelet tudunk/tudunk belőle kiszolgálni/boldoggá tenni és a tudományos kutatásainkat (pl. archontológia, de lényegében bármi más) is segítette, akkor nagyon megérte átvenni és feldolgozni (selejtezni).”⁸⁶

Nem őriznek illetményszámfejtési iratanyagot az MNL Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei,⁸⁷ az MNL Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri⁸⁸ és az MNL Nógrád Vármegyei Levéltárában.⁸⁹ Az első esetben a megyei levéltár záradékolta⁹⁰ az iratselejtezési jegyzőkönyveket (a MOL tudomásul vételével) és az iratokat a készített kimutatás szerint az országban az elsők közt zúzták be, utóbbi két levéltárnál pedig a MOL 2005 augusztusában engedélyezte a selejtezést és nem sokkal később megtörtént a megsemmisítés.⁹¹ Győr-Moson-Sopron megye másik levéltárának, a soproninak illetékességi körébe nem tartozott MÁK-szerv.⁹²

Komárom-Esztergom megyében a levéltár részlegesen engedélyezte a selejtezést, kivéve a vezetők tasakjait, amit viszont a helyi MÁK nem vett tudomásul és saját hatáskörben megsemmisített minden érintett iratot, még a MOL jóváhagyását sem várták meg. A selejtezés során kb. 640 ifm iratot semmisítettek meg, záradékolt iratselejtezési jegyzőkönyv nélkül.⁹³

A MÁK Pest Megyei Igazgatósága a MOL 2005. augusztusi engedélyező záradékkal visszaérkezett jegyzőkönyve birtokában sem végezte el a selejtezést, ma Pest vármegyében az 1970-es évekig visszamenően őrzik az iratokat, megközelítőleg 7000 ifm-nyit, amelyek között még az 1940-es évek végétől is (orvosi bérnyilvántartó könyvek) találhatóak adatok. Az MNL Pest Vármegyei Levéltárában nem őriznek illetményszámfejtési iratokat.⁹⁴

---

anyag értékét mutatják: adatfelvételi lap, kinevezés, munkaszerződés, munkaviszony megszüntetése, áthelyezés, életrajz, oklevélmásolat, bérkarton, kitüntetések és foglalkozási megbetegedések iratai.

⁸⁴ Az 1927 előtt születettek dossziéinak selejtezése 2004-ben hasonló elvek alapján megtörtént.

⁸⁵ MNL ZVL irattára. 76-1/2015/ZVL. sz. Selejtezési jegyzőkönyv, 2015. április 8.

⁸⁶ Káli Csaba igazgató úr szíves közlése, 2023. november 28.

⁸⁷ Csöngé Attila igazgató úr szíves közlése, 2023. november 28.

⁸⁸ Oross András igazgató úr szíves közlése, 2023. december 18.

⁸⁹ Gusztiné Toronyi Judit igazgató asszony szíves közlése, 2023. november 28.

⁹⁰ A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár a megyei, járási és városi tanács vezetők iratanyagát leválogattatta, de az átvétel után úgy döntöttek, hogy levéltári szempontból értékes iratokat nem tartalmaznak, így hozzájárultak selejtezésükhöz. MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. Zádorné Zsoldos Mária igazgató levele a MOL-hoz, 2005. november 28.

⁹¹ MLVT (ÖLT) irattára. Körlevél melléklete.

⁹² MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. (691-07/2005. GYMSMSL sz.) Turbulý Éva levele a MOL-hoz, 2005. november 18.

⁹³ Wencz Balázs igazgató úr szíves közlése, 2023. december 6. és MLVT (ÖLT) irattára, körlevél melléklete.

⁹⁴ Schramek László igazgató úr szíves közlése, 2023. november 29.

A BFL egyrészt az illetékesség hiánya miatt, másrészt a több mint 160 000 dossziéból csupán nevek, születési dátumok alapján történő mintavételi eljárás irrealitására való tekintettel, valamint a 2004–2005-ös években az új épületbe költözés⁹⁵ okozta leterheltség okán a felkínált lehetőséggel nem élt. A NKÖM LO döntése alapján a BFL-ben a MÁK és a jogelőd FÁKISZ szervdossziéját lezárták és az a megszűnt szervek közé került. Az MNL azóta keletkezett ellenőrzési jegyzőkönyveiben 1992 előtti, még irattárban lévő, fővárosi illetőségű illetményszámfejtési iratoknak nincs nyoma.⁹⁶ Így sem az első jogelőd, az 1979-ben tanácsi költségvetési szervként alapított Tanácsi Költségvetési Elszámoló Hivatal (TAKEH), sem jogutóda, az 1991-ben létrehozott TÁKISZ, illetve a fővárosban a FÁKISZ irataiból – mivel a MÁK jogelődeként a minisztérium állásfoglalása alapján az illetékesség a MOL-hoz került – nem kerültek be iratok sem a BFL-be, sem az illetékes MNL OL-ba.

A megyei levéltárak által átvett iratokból általában jelentős az ügyfélszolgálati megkeresések száma, ami felveti annak kérdését, vajon ügyviteli szempontból valóban selejtezhetőek voltak-e az iratok, ha az azokból történő adatszolgáltatásra ma is van igény. A MÁK-ban 2005 szeptemberében készített kimutatás alapján 12 megyében a selejtezés után továbbra is tárolták az iratokat, csupán hét megyében történt meg 2005-ben a részleges vagy teljes körű megsemmisítés, ami a MÁK-központ által hozott döntés területi szinten nem egységes végrehajtását támasztja alá.⁹⁷

A MÁK 2005-ben igazgatói utasítást adott ki a selejtezhető személyi anyagokról,⁹⁸ az utasításban egyértelműen leszögezték: „a megsemmisítést megelőzően a Magyar Országos Levéltárral fel kell venni a kapcsolatot annak érdekében, hogy az éppen selejtezendő évfolyam anyagára igény tart-e?” A megsemmisítésre a levéltár által záradékolt iratselejtezési jegyzőkönyv visszaérkezése után kerülhetett sor.

Az iratértékelés mint selejtezési alapvetés

Az ügyben érintett felek sokféle véleményt, álláspontot fogalmaztak meg. A MOL-nak illetékességből kellett eljárnia, a megyei levéltárak véleményét ugyan az ÖLT – nevében Á. Varga László – igyekezett összefogni, de ennek jogi alapját a NKÖM LO vitatta. Joggal állapította meg a MOL-ban készített összefoglaló anyag azt, hogy az iratok átfogó értékelése elmaradt, ami a bírósági iratok esetében korábban megtörtént.⁹⁹ Az em-

⁹⁵ Lásd: Breinich, 2005.

⁹⁶ Csízi István főlevéltáros, a MÁK MNL OL-beli referensének szíves közlése, 2023. december 21.

⁹⁷ MLVT (ÖLT) irattára. Körlevél melléklete. A kimutatásban a Budapesti és a Pest Megyei Regionális Igazgatóság együtt szerepel.

⁹⁸ 21/2005. sz. igazgatói utasítás a selejtezhető személyi anyagokról, 2005. december 12. MLVT (ÖLT) irattára. A személyi anyag az alábbi adatokat tartalmazza: szolgálati idő megállapításához szükséges iratok, adatok; nyugdíj megállapításához szükséges béradatok; családtámogatási iratok; alkalmazási okmányok, kinevezések, átsorolások, határozatok; magánnyugdíjpénztárral kapcsolatos iratok.

⁹⁹ „Még kísérleti jelleggel sem kezdődött el ezen iratok tekintetében egy több megyére kiterjedő értektár vizsgálat, mint amilyen a bíróságok esetében megtörtént.” MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. (546/2004. OL alapszám). A MOL összegzése az önkormányzati levéltárak álláspontjáról

lített iratcsoport értékelése addig egyedülálló gyakorlatként az NKÖM által 1999-ben a „Veszélyeztetett állapotú levéltári anyag megmentését szolgáló feladatok támogatására” program keretén belül valósult meg,¹⁰⁰ s valóban jó lett volna egy hasonló program a tárgyalt iratokkal kapcsolatban is, de anyagi és szervezeti háttér, minisztériumi támogatás nélkül, a MÁK központja által diktált selejtezési tempó közepette átfogó iratértékelésre nem kerülhetett sor. Az ügyben született iratok tanúsága szerint az NKÖM LO kizárólag jogi alapon bírálta el a kérdést, az iratértékelés elvégzésének lehetősége fel sem merült.

Pedig az iratok értékét bizonyos mértékig már a selejtezési ügy kezdete előtti használatuk bizonyította, hisz a Zala megyében 2000-ben megjelent megyei archontológia egyik forrásaként jelöli meg „a TAKISZ és jogelődjeinek már levéltárunkban elhelyezett iratai”-t.¹⁰¹ Az is bizonyos, hogy az illetményszámfejtési dossziék nem minden megyében ugyanazon iratokat tartalmazták, ennek oka feltehetően a dekoncentrált iratkezelésben keresendő. Így az egyik igazgatóság irataiban végzett iratértékelés (vö. pl. Heves megye) egy másik megyével teljesen ellentétes eredményt hozhatott (vö. pl. Hajdú-Bihar megye).

Röviden érinteni kell a tanácsi személyi nyilvántartások és az illetményszámfejtési iratok tükröződő irat¹⁰² jellegét. A megyei levéltárak részéről a Heves Megyei,¹⁰³ a Fejér Megyei¹⁰⁴ és Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára¹⁰⁵ az illetményszámfejtési iratok átvételét, megőrzését levéltári szempontból azért nem javasolta, mivel a tanácsok személyzeti osztályának anyagában ugyanezen iratok megtalálhatóak, Fejérben a megyéből és a járásokból át is vették azokat. Bács-Kiskun esetében Szabó Attila igazgató megvizsgálta a (járás) tanácsi személyzeti iratanyagok helyzetét, de másokkal ellenkező következtetésre jutott: „megyénkben sehol sem maradt meg az esetleges életutak történetének megírásához szükséges iratanyag, csak a megyei illetményszámfejtéssel foglalkozó intézményben. Jelen esetben legegységesebben a MÁK Területi Igazgatóságánál van meg a közszférában foglalkoztatottak iratanyaga.”¹⁰⁶

---

az illetményszámfejtési iratok maradandó értékével kapcsolatban, dátum és aláírás nélkül. (A továbbiakban: MNL OL irattára. Összegzés.)

¹⁰⁰ Kenyeres–Sarusi–Sipos, 2001: 11. 1. sz. lábjegyzet.

¹⁰¹ Molnár, 2000: 227. 130. lábjegyzet: „ZML TAKISZ és jogelődjeinek ir, személyi ir. A–ZS.”

¹⁰² A tükröződő irat fogalma egyértelműen nem tisztázott, se Ember Győző Levéltári terminológiai lexikonja, se a levéltári fogalomtár – <https://fogalomtar.archivportal.hu/> – nem egyértelműsíti. A szakirodalom alapvetően a főlé- és alárendelt szervek viszonylatában értelmezi a fogalmat, Varga János egy helyütt így fogalmaz: „...a tükröződő iratok problémája, vagy másként fogalmazva: az az eset, amikor ugyanazon tartalmú és kiállítású irat az egymás alá, illetve fölé rendelt szervek anyagában egyaránt megtalálható.” Varga, 1985: 19. A MÁK és az adott tanácsi/önkormányzati szervek esetében a másodlat, sok esetben másolat, illetve az adatismétlődés fogalmak használatát célszerűbbnek tartom.

¹⁰³ MNL OL irattára. 752/2005. OL sz. (575/2005. HML sz.) Bán Péter igazgató levele a MOL-hoz, 2005. november 10.

¹⁰⁴ Uo. (1822/2005 FML sz.) Erdős Ferenc igazgató levele a MOL-hoz, 2005. december 9.

¹⁰⁵ Uo. (1312/2005. GYMSMGYL sz.) Néma Sándor igazgató levele a MOL-hoz, 2005. december 1.

¹⁰⁶ Uo. (K-1236-2/2005. BKM sz.) Szabó Attila levele az OL főigazgatójához, 2005. november 15.

Érdeemes volna felmérni, hogy a tanácsoknál (az egykori járásokat is beleértve) keletkezett személyzeti iratok milyen mértékben kerültek közlevéltári őrizetbe, hiszen a fontosabb személyzeti iratok 6-os selejtezési jelet kaptak, 75 év irattári őrzési idővel, ami nem jelentett automatikus levéltári átadási kötelezettséget. Az ezredforduló utáni helyzet áttekintése is jó volna, hiszen a klasszikus személyzeti dossziék tartalma egyre inkább elektronizálódik. Kérdésként merül fel, hogy vajon az önkormányzatoknál ma is selejtezhető tételként¹⁰⁷ nyilvántartott elektronikus személyi nyilvántartások milyen mértékben és módon kerülnek majd levéltárba, hogy a mai életutak hivatali iratokból egyszer majd rekonstruálhatóak legyenek?¹⁰⁸ Nem szabad elfeledni, hogy a GDPR hatályba lépte óta a személyes adatot tartalmazó iratokat az őrzési idő leteltével selejtezni kell, a levéltár ugyan élhet az archiválási kivétel biztosította jogokkal, s élnie is kell vele, mert az iratok (személyes adatok) megőrzési időn túli őrzése a szerv irattárában (elektronikus irattárában) a GDPR több alapelvét (pl. célhoz kötöttség, adattakarékosság, korlátozott tárolhatóság elve) sérti.

Visszatérve az illetményszámfejtési iratok értékelésére, valóban nem egyértelmű a kép, hiszen egyrészt az egyes igazgatóságokon más-más adattartalommal bírtak a dossziék, másrészt azokban a megyékben, ahol tanácsi szinten és esetleg azon túl is sikeresen átvették az 1990 előtti személyzeti iratokat, megint más megítélés alá esett az iratanyag. A levéltárak képviselőjét az ÖLT igyekezett összefogni, amit a minisztérium határozottan elutasított, de más fórumot nem kínált helyette, csupán – a kialakult jogi helyzethez igazodva – a MOL kizárólagos illetékességét hangsúlyozta, az iratok bárminő értékelésének mellőzésével. Bár az ÖLT közgyűlése 2005 októberében egységes állásfoglalást¹⁰⁹ hozott a folyamatban lévő selejtezési eljárás felülvizsgálata és visszavonása érdekében, de az álláspont a megyei gyakorlatok vizsgálata tükrében valójában mégsem volt egységes. A BFL munkatársait és kapacitását a 2004–2005-ös években az új épületbe költözés jelentős mértékben lekötötte. A MOL igyekezett friss illetékességi feladatának megfelelni, de az általuk elvégzett és a megyéktől begyűjtött iratértékelések, tehát vegyes kép alapján kellett döntenükhöz¹¹⁰, így a selejtezések engedélyezésével egyidejűleg a területi levéltárak részére lehetővé tették a helytörténeti értékkel rendelkező iratok kiválogatását.

Mivel a levéltári törvényt 1995 után nem követte a levéltári szakmai terület alacsonyabb szintű jogi normákkal történő szabályozása, így a levéltáraknak az új jogi környezetben a letűnt rendszer jogi normáival kellett dolgozniuk. Az ezredforduló idején a magyar levéltárak még a Levéltárak Ügyviteli Szabályzata (LÜSZ) alapján tevékenykedtek, 2004-ig hatályban volt a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 45/1958. (VII.30.) Korm. rendelete és az önkormányzati irattározás még 1999-ben is a 2/1984. (TK. 28.) MT TH sz. utasítás alapján folyt. Mindezek nem könnyítették meg az egységes

¹⁰⁷ 78/2012. (XII. 28.) BM rendelet melléklete. Egységes irattári terv. Az U508 tételbe (Kinevezés, megbízás, besorolás, átsorolás, áthelyezés stb.) sorolt iratok a jogviszony megszűnte után 50 évig őrzendők.

¹⁰⁸ A kérdésről lásd: Szatucsek, 2007.

¹⁰⁹ MLVT (ÖLT) irattára. 10-2/2005. ÖLT. sz. Az ÖLT közgyűlésének állásfoglalása az országos hatáskörű és a dekoncentrált szervezetek iratainak levéltári illetékessége kérdésében, 2005. október 12.

¹¹⁰ MNL OL irattára. Összegzés.

szakmai munkavégzést és az illetményszámfejtési iratok egységes értékelésének kérdésére is kihatottak.

Az általam a jelenlegi vármegyei levéltár-igazgatók körében végzett „mini felmérés” adatai alapján az iratok értékét az események után 20 évvel sem egyértelműen ítéli meg a szakma, bár véleményem szerint, ahogy az idő telik és esetleg a várt tanácsai vagy önkormányzati személyzeti iratok mégsem kerülnek be teljes körben a levéltárakba, úgy a fennmaradt iratok értéke csak mind nagyobb lesz.

Végezetül Á. Varga Lászlót idézem, aki a NKÖM LO-nak írt levele zárómondatában így fogalmazott: „... az-e a legfontosabb kérdés ilyen esetekben, hogy ki az illetékes, vagy az, hogy bizonyos forrástípus, vagy annak egy része az ország minden levéltárában megmentődjön a történetírás számára. Szerintem minden felelősséggel gondolkodó levéltárosnak az utóbbi szempontot kell előtérbe helyeznie.”¹¹¹

Források és szakirodalom

BFL irattára. MÁK-szervdosszié = Budapest Főváros Levéltára, irattár

Magyar Államkincstár Fővárosi Területi Igazgatóság szervdossziéja

MLVT (ÖLT) irattára = Magyar Levéltári Vezetők Tanácsa (Önkormányzati Levéltárak Tanácsa) irattára

MNL BAZVL = Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltára
XXIV.156. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Illetményhivatal (1984-től TÁKISZ) iratai,
1967–1988.

MNL BKVL = Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Vármegyei Levéltára
XXIV.141. Bács-Kiskun Megyei Tanácsai Költségvetési, Elszámolási Hivatal (TAKEH)
iratai, 1963–1988.

MNL FVL = Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Vármegyei Levéltára
XXIV.133. Fejér Megyei Illetményhivatal iratai, 1957–1984.

MNL HBVL = Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára
XXIV.156. Magyar Államkincstár Hajdú-Bihar Megyei Területi Igazgatósága iratai,
1954–1994.

MNL OL irattára = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára irattára

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

XXVI.A.37. Magyar Közvéleménykutató Intézet iratai, 1963–1991.

MNL SVL = Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Vármegyei Levéltára

XXIV.156. Magyar Államkincstár Somogy Megyei Igazgatósága iratai (személyi
tasakok), XX. sz.

MNL VaVL = Magyar Nemzeti Levéltár Vas Vármegyei Levéltára

XXIV.156. Vas Megyei Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szol-
gálat (TÁKISZ) iratai, 1972–1995.

¹¹¹ MLVT (ÖLT) irattára. 4-6/2004. ÖLT sz. A TÁH iratainak selejtezése (Á. Varga László levele a NKÖM Levéltári osztályához), 2005. január 14.

- MNL VeVL = Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Vármegyei Levéltára
XXIV.141. Veszprém megyei TÁKISZ (korábban Veszprém megyei Illetményhivatal, majd TAKEH) iratai, 1971–1998.
- MNL ZVL irattára = Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára irattára
- MNL ZVL = Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára
XXIV.156. Magyar Államkincstár Zala Megyei Területi Igazgatóságának iratai, 20. sz.–2006.
- Á. Varga–Sipos, 2019 = Á. Varga László – Sipos András: In memoriam Szegőfi Anna. Levéltári Szemle, 2019. 2. sz. 103–104.
- Breinich, 2005 = Breinich Gábor: Az eszmétől a megvalósulásig: Budapest Főváros Levéltára új épülete. Levéltári Szemle, 2005. 1. sz. 41–55.
- Bundesarchivgesetz, 2022 = Bundesarchivgesetz. Gesetz über die Nutzung und Sicherung von Archivgut des Bundes (Bundesarchivgesetz - BArchG) vom 10. März 2017 (BGBl. I S. 410) in der Fassung der Bekanntmachung vom 6. September 2021 (BGBl. I S. 4122), das durch Artikel 26 des Gesetzes vom 20. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2759) geändert worden ist. https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Artikel/Ueber-uns/Rechtsgrundlagen/rechtsgrundlagen_bundesarchivgesetz.html (A letöltés dátuma: 2024. január 21.)
- Erdős–Tyekvicska–G. Vass, 2000 = Erdős Ferenc – Tyekvicska Árpád – G. Vass István: A kárpótlási folyamat során keletkezett iratanyag levéltári értékelése. Levéltári Szemle, 2000. 4. sz. 3–16.
- Geccsényi, 2007 = Geccsényi Lajos: Beszámoló a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma/Oktatási és Kulturális Minisztérium Levéltári Kollégiuma 2006. évi működéséről. Levéltári Szemle, 2007. 1. sz. 86.
- Haraszti, 2005 = Haraszti Viktor: Az országos hatáskörű és a dekoncentrált szervek levéltári illetékességéről. Levéltári Szemle, 2005. 3. sz. 78–99.
- HVG, 2005 = Varga László tiltakozik az államkincstár iratmegsemmisítése ellen. HVG, 2005. szeptember 3. <https://hvg.hu/itthon/20050903iratmegsemm> (A letöltés dátuma: 2023. november 26.)
- Ivancsics, 2004 = Ivancsics Imre: A területi államigazgatási szervekre vonatkozó szabályozás korszerűsítése. Magyar Közigazgatás, 2004. 8. sz. 461–465.
- Kenyeres–Sarusi–Sipos, 2001 = Kenyeres István – Sarusi Kiss Béla – Sipos András: Jelenkori polgári peres iratok értékelése és selejtezése. Levéltári Szemle, 2001. 3. sz. 11–40.
- Molnár, 2000 = Zala megye archontológiája 1138–2000. (Zalai Gyűjtemény 50.) Szerk.: Molnár András. Zalaegerszeg, 2000.
- Problématérkép, 2019 = Boross István – Gerhard Péter – Horváth J. András – Laczlavik György – Lux Zoltán – Sipos András: Iratképzők – maradandó értékű iratok – levéltárak. Problématérkép. Levéltári Szemle, 2019. 4. sz. 5–27.
- Szatucsek, 2007 = Szatucsek Zoltán: A kormányzati szerkezetátalakítás és az elektronikus iratok sorsa. Levéltári Szemle, 2007. 2. sz. 24–30.

- Székely, 2020 = Székely Iván: TK 3.0 – A nyilvános archívum. Jel-kép, 2020. 3. sz. 65–81.
- Varga, 1985 = Varga János: A történeti érték fogalma és a levéltár. Levéltári Szemle, 1985. 1. sz. 18–20.
- Vargha, 2021 = Vargha Éva: A kincstár története, szerepe, feladatai az állampénzügyekben fejlődése és perspektívái. (Doktori értekezés.) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2021.

Hivatkozott jogszabályok

- 45/1958. (VII.30.) Korm. rend. = 45/1958. (VII.30.) Korm. rend. az állami szervek iratainak védelméről és selejtezéséről. Magyar Közlöny, 1958. július 30. 509–511.
- 106/1967. (PK 4.) PM számú utasítás = A pénzügyminiszter 106/1967. (PK 4.) PM számú utasítása a fővárosi, megyei, megyei jogú városi illetményhivatalok szervezéséről és működéséről, e hivatalok és a tanácsi költségvetési szervek kapcsolatáról. Tanácsok Közlönye, 1967. február 24. 150–152.
- 58/1979. (XII. 24.) PM rendelet = 58/1979. (XII. 24.) PM. rendelet a tanácsi költségvetési elszámoló hivatalokról. Magyar Közlöny, 1979. december 24. 1453–1454.
- 19/1991. (I. 29.) Korm. rendelet = 19/1991. (I. 29.) Korm. rendelet a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálatról. Magyar Közlöny, 1991. január 29. 378–379.
1995. évi LXVI. tv. (Ltv.) = A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. tv. Magyar Közlöny, 1995. június 30. 3018–3026.
- 259/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet = 259/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a területi államháztartási hivatalokról. Magyar Közlöny, 2000. december 26. 9304–9305.
- 37/2001. (X. 25.) PM rendelet = A pénzügyminiszter 37/2001. (X. 25.) PM rendelete a központosított illetményszámfejtési feladatokról, valamint a bér- és munkaügyi adatszolgáltatás rendjéről. Magyar Közlöny, 2001. október 25. 8237–8281.
- 322/2001. (XII. 29.) Korm. rendelet = A Kormány 322/2001. (XII. 29.) Korm.rendelete az Államháztartási Hivatalról és a területi államháztartási hivatalok átszervezéséről. Magyar Közlöny, 2001. december 29. 12355–12357.
- 78/2012. (XII. 28.) BM rendelet = 78/2012. (XII. 28.) BM rendelet az önkormányzati hivatalok egységes irattári tervének kiadásáról. Magyar Közlöny, 2012. december 28. 37607–37631.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. rendelete = Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679. rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2016. május 4. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679> (A letöltés dátuma: 2024. március 29.)